

Höststräcket vid Vettekullaberget

Thomas Nilsson

Under jubileumsåret 2016 genomförde VBOF en rad undersökningar i Västblekinge. Dessa var oftast upprepningar av inventeringar gjorda under föreningens tidiga verksamhetsår och har fortlöpande publicerats i Fåglar i Blekinge. Den sista av undersökningarna gjordes under oktober 2016 och var en upprepning av tiodagars sträckbevakning på Vettekullaberget, som genomfördes under tre höstar under 1980-talet. Då ostvindar, regn och rusk dominerade under de tio dagar då räkning skedde 2016, beslöts att ge "Berget" en chans även under 2017. Nu fick vi bättre lön för mödan med vindar mestadels från västsektorn.

Inledning

Höstens västriktade tättingsträck längs karlshamnskusten har alltid varit en höjdpunkt för västblekinges fågelskådare. Kusten längs denna sträcka fungerar som en ledlinje för dagsträckande tättingar. Under 1970-talet besöktes främst lokaler som Elleholm och Tegelbruksviken för att uppleva detta sträck.

Hösten 1980 upptäckte Hans Linderson en ny lokal, som lämpade sig bra för sträckbevakning. Lokalen, en bergsknalle, belägen ca 4 km OSO Karlshamns centrum, fick då gå under namnet Vettekullaberget. Under 1980-talet besöktes sträckräknarna ofta av lokalbefolkningen, som undrade vad vi höll på med. De berättade för oss att bergsknallen egentligen hette Vettekullaklint. Och kanske borde vi ändra namnet till detta!

Under de kommande dryga 15 åren var bevakningen av "Berget" tämligen god. Flera av höstarna besöktes lokalen 50-70 dagar under perioden augusti-november, andra höstar stannade antalet dagar på något tiotal. Under de flesta av dessa höstar sammanställdes materialet i *Fåglar i Blekinge* (se under Litteratur). Hösten 1997 bevakades lokalen för sista gången i denna serie. Under de kommande 20 åren besöktes "Berget" endast mycket sporadiskt och kanske finns endast sammanlagt ca fem obsdagar under dessa 20 åren!

Som en konkurrent till Vettekullaberget dök Munkahusviken upp hösten 1997. Då byggdes nämligen fågeltornet vid viken och detta blev en naturlig samlingsplats för traktens skådare. Även denna lokal ligger i korridoren för det västriktade sträcket, men erbjuder inte samma "kontroll" över sträcket. Här måste dock tilläggas att kontrollen vid Vettekullaberget inte är densamma som tidigare. Omgivande träd, främst tallar, har skjutit i höjden. Under senhösten

1991 kapades, under översyn av markägaren, fem sex talltoppar och sikten blev då mycket god. Nu, 26 år senare, skulle åter ett antal tallar behöva kapas för att förbättra sikten.

Utsikt mot norr från Vettekullaberget. Översta bilden är tagen efter kapandet av tallar 1991. Den undre är tagen hösten 2017. Notera dock att sikten blev betydligt bättre när Johan väl flyttade på sig! Foton: Thomas Nilsson.

Under flera av åren på 1980- och 1990-talen inräknades höstsummor en bit över 300 000 individer. Sträckrekord för Blekinge sattes för en lång rad arter. Och faktum är att 26 av dessa står sig fortfarande (se tabell 1)!

Ljungpipare	140	20.10 1980
Fiskmås	8230	2.11 1985
Havstrut	77	2.11 1985
Ringduva	32020	4.10 1986
Spillkråka	4	tre tillfällen
Större hackspett	20	1.10 1988
Mindre hackspett	3	17.9 1988
Trädlärka	95	11.10 1996
Hussvala	2900	4.9 1988
Trädpiplärka	8077	30.8 1987
Stenskvätta	13	7.9 1986
Björktrast	10000	21.10 1981
Rödvingetrast	10263	16.10 1993
Dubbeltrast	745	11.10 1996
Talltita	10	18.9 1983
Svartmes	335	27.9 1990
Blåmes	1461	19.9 1993
Talgoxe	1400	21.10 1980
Nötväcka	12	27.9 1990
Råka	1733	17.10 1986
Kråka	750	26.10 1980
Pilfink	400	21.10 1980
Större korsnäbb	123	26.10 1993
Domherre	1665	26.10 1980
Stenknäck	101	16.10 1993
Gulsparv	2500	21.10 1980

Tabell 1. Återstående blekingerekord (26 st) från bevakningen av "Berget" under perioden 1980-1997.

Flera av noteringarna i tabell 1 står sig väl i jämförelse med Falsterbo. För fiskmås, talltita samt stenknäck är de högre än någon uppnådd dagssumma för Falsterbo. För ett antal arter; mindre hackspett, hussvala, stenskvätta, rödvingetrast, dubbeltrast, talgoxe, nötväcka, pilfink, domherre samt gulsparv placerar sig noteringarna bland de fem högsta.

Perioden 11-20 oktober

Under de tre höstarna 1985-1987 genomfördes räkning dagligen under perioden 11-20 oktober. Målsättningen var att varje dag ha observatör/-er på plats från gryningen till klockan 14:00. Alltså enligt samma rutiner som vid Falsterbo. Då detta var långt innan ett allmänt användande av internet, hade vi kontaktat Gunnar Roos, som vid denna tiden skötte räkningarna vid Falsterbo. Roos var mycket tillmötesgående och försåg oss snabbt med resultaten från Falsterbo.

Under de tio dagarna 1985 var vädrets makter oss nådiga med dominerande västvindar och för många arter uppvisade Vettekullaberget ett bättre resultat än Falsterbo! Givetvis kan dock ingen lokal i landet konkurrera med Falsterbo under mer ideala förutsättningar (se tabell 2).

	Vettekulla -85	Falsterbo -85	Vettekulla -17	Falsterbo -17
Blå kärrhök	4	16	3	18
Duvhök	10	1	1	0
Sparvhök	351	1174	142	3067
Ormvråk	1667	5109	135	43
Fjällvråk	458	282	33	90
Ringduva	41020	31693	22797	72300
St hackspett	32	4	7	0
Ängspiplärka	419	1009	669	10380
Järnsparv	36	0	17	174
Dubbeltrast	292	5	453	320
Blåmes	456	292	345	2150
Talgoxe	420	6	57	15
Nötskrika	227	0	0	0
Nötkråka	39	39	0	0
Kaja	4836	10389	1693	9670
Råka	1838	470	58	841
Stare	7835	31178	3516	44060
Bo-/bergfink	52124	61393	40693	232680
Grönfink	478	3584	142	1050
Grönsiska	5993	3059	3340	10650
Hämpling	199	2897	84	9850
Domherre	157	0	726	4
Gulsparv	1879	303	168	32
Sävsparv	244	234	64	373

Tabell 2. Ett urval sträckande arter och antal vid Vettekulla och Falsterbo under perioden 11-20 oktober 1985 resp 11-20 oktober 2017.

Under motsvarande period 1986 dominerade ostvindar. Flera dagar fick bevakningen avbrytas på grund av dimma och regn. Samma trista vädertyp rådde även under 1987.

När denna räkning återupptogs under 2016 hoppades vi på gynnsamt väder, med vindar från västsektorn och kanske med kallluftsinbrott från norr. Istället fick vi samma vädertyp som under räkningarna 1986 och 1987. Ostvindarna dominerade totalt! Tanken föddes så småningom på att ge "Berget" en chans till och även utföra räkningen under 2017. Denna gången var vädrets makter oss mer nådiga; vindar från väst under de första åtta dagarna, sen ostvindar under två dagar. Endast två morgontimmar med regn och en halv förmiddag med dimma saboterade räkningarna. För summor för de fem räkningsperioderna (11-20 oktober) se tabell 3. Här presenteras också de tre arterna (artgrupperna) som dominerat, uttryckt i procent av det totala antalet.

1985	1986	1987	2016	2017
125 708 ex	53 981 ex	61 672 ex	21 080 ex	137 203 ex
Bo-/berg 41%	Stare 23%	Bo-/berg 79%	Ringduva 49%	Vitkindad gås 41%
Ringduva 33%	Bo-/berg 17%	Grönsiska 7%	Stare 9%	Bo-/berg 30%
Stare 6%	Ringduva 12%	Ringduva 6%	Grönsiska 9%	Ringduva 17%

Tabell 3. Summer för räkningsperioderna (11-20 oktober) under fem år. Dominerande arter presenteras i procent av det totala antalet.

Några artkommentarer

Oftast spelar väder och vind störst roll när det gäller antalet sträckande fåglar som passerar en lokal. En annan faktor av stor betydelse är häckningsframgången under den gångna säsongen. Långa serier av räknande, under standardiserade former, ger givetvis en mer rättvisande bild, än våra strickprov. I Falsterbo har man räknat kontinuerligt under sådana former sedan 1973. Resultaten härifrån presenteras årligen i *Fåglar i Skåne* (för 2016 se Kjellén 2017) samt fortlöpande på fågelstationens hemsida. Kjellén påpekar vid flera tillfällen det klena sträcket i oktober 2016, då ostvindar dominerade totalt.

Här skall endast ges några korta exempel på arter som otvetydigt ökat respektive minskat mellan våra båda undersökningsperioder under 1980-talet och 2010-talet.

Den art som kanske har ökat allra mest är **vitkindad gås**. Under tiodagarsräkningarna 1985 och 1986 uteblev arten helt och under 1987 inräknades 581 ex. Vid fjolårets räkning noterades 2210 ex och i år kunde hela 55 738 ex läggas in i protokollen, med höga 44 256 ex den 20:e. Såväl vår- som höststräcket för denna art har fullständigt exploderat under de senaste knappa tio åren.

En art med ungefär samma framgångskurva är **steglits**. Vid tiodagarsräkningarna 1985-87 noterades serie 13, 10 resp 4 ex. Under räkningen 2016 blev summan 124 ex och under 2017 noterades 335 ex. Vid Falsterbo låg årssummorna under 1000 ex i stort sett fram till sekelskiftet. Numera passeras summan 10 000 ex årligen, med en maxnotering om 27 117 ex 2013.

En art som uppvisar tydlig minskning som sträckfågel är **kråkan**. Arten har även minskat som häckfågel, samt även vintertid. Från våra lilla undersökning kan noteras 1157 förbisträckare under tiodagarsperioden 1985, men endast 88 ex 2016 respektive 93 ex 2017. Vid Falsterbo har arten minskat från tusentals utsträckare till några hundra. Exempelvis noterades 14 685 ex 1976, men endast 280 ex 40 år senare 2016.

En annan art som minskat, särskilt under senare år, är **gulspurv**. Under tiodagarsräkningen 1985-87 noterades serien 1879, 2414 resp 180 ex. Vid räkningarna 2016 och 2017 stannade summorna på 40 ex respektive 168 ex. Vid Falsterbo har årssummorna minskat rejält från att ha legat kring 5000 ex under perioden 1973-1993. Högsta antal under denna period noterades med 9883 ex 1973 respektive 7551 ex 1990. Under 2010-talet har antalen legat kring dryga 1000 ex, med en bottennotering om 298 ex 2017.

Vid ett besök den 13 november i år inräknades 62 760 sträckande bergfinkar, vilket är det högsta antal för någon enskild art vid ”Berget”. Tyvärr fanns ingen på plats dagen innan då enorma 786 000(!) inräknades vid Munkahusviken.

Slutligen skall också nämnas att fem arter blev nya för lokalen under bevakningen 2016; spetsbergsgås, skärnsnäppa, tordmule, snatterand och vattenrall. Förekomsten av de fyra förstnämnda har ökat påtagligt sedan 1980-talet. Den sistnämnda grymtade vid flera tillfällen från den lilla vassviken norr om ”Berget”. Under 2017 tillkom en art: ägretthäger. Ett fynd som hade varit i det närmaste otänkbart under 1980-talet! Totalt har nu 194 arter iakttagits på lokalen.

Slutord

Förhoppningen är att verksamheten åter kan komma igång på ”Berget”. Särskilt årets sträckräkning visade på lokalens absoluta kvalitéer. Kunde vi få till lite bättre sikt genom att, med markägarens tillstånd, kapa några talltoppar, skulle lokalen åter ta plats som den bästa för bevakning av höstens tättingsträck. Planer finns åtminstone på att framöver fortsätta med tiodagarsbevakningen i oktober.

Ett **varmt tack** riktas till sträckräknarna. Under 1980-talet hjälpte ett större antal skådare till med bevakningen, främst drog Kjell Holmgren ett tungt lass. Under 2016 räknade Manfred Dornhäuser, Mats Olsson, Tommy Pettersson, Johan Wolgast samt undertecknad. Under 2017 räknade Göran Andersson, Mats Olsson, Johan Wolgast samt undertecknad. Återigen tackas Gunnar Roos för hjälp under 1980-talet.

Slutligen tackas SOF/Wides fond för ekonomiskt bistånd.

Litteratur

- Kjellén, N. 2017. Sträckfågelräkning vid Falsterbo hösten 2016. *Fåglar i Skåne 2016*: 5-55.
Nilsson, T. 1987. Fågelsträcket vid Vettekulla höstarna 1985 och 1986. *FBI 22*: 42-52.
Nilsson, T. 1988. Fågelsträcket vid Vettekulla hösten 1987. *FBI 24*: 41-45.
Nilsson, T. 1988. Fågelsträcket vid Vettekulla hösten 1988. *FBI 24*: 118-121.
Wolgast, J. 1991. Fågelsträcket vid vettekulla hösten 1990. *FBI 27*: 25-29.
Wolgast, J. 1991. Vettekullaberget hösten 1991. *FBI 27*: 121-122.
Wolgast, J. 1994. Sträcket vid Vettekulla hösten 1993. *FBI 30*: 26-30.
Wolgast, J. 1995. Sträcket vid Vettekulla hösten 1994. *FBI 31*: 23-30.
Wolgast, J. 1995. Sträcket vid Vettekulla hösten 1995. *FBI 31*: 194-197.
Wolgast, J. 1996. Sträcket vid Vettekulla hösten 1995 – En komplettering. *FBI 32*: 39-42.
Wolgast, J. 1997. Sträcket vid Vettekulla hösten 1996. *FBI 33*: 26-32.
Wolgast, J. 1998. Sträcket vid Vettekulla hösten 1997. *FBI 34*: 23-25.

Thomas Nilsson, Stenhagsvägen 14, 374 33 Karlshamn